

Jolka Milić:

O SAMOMORU IN BITI

Po logiki Dušana Pirjevca samomoriti se more le človek, ki ne veruje v onostranstvo. Saj na drugi strani 93. številke septembrskih Problemov, v članku „Kako je mogoče“, takole močuje: „Pri samomoru je najbolj in najprej očitno to, da je predvsem popolno in dejavno zanikanje življenja, je popolno pretrganje ali nepreklicna „ukinitev“ življenja. „Prekinitiv“ in „ukinitev“ življenja se v samomoru dogajata kot smrt. Samomor je možen zato, ker je in ker je smrt totalno, dokončno, nepresegljivo in nepreklicno zanikanje življenja. Samomor je tedaj možen ne le zato, ker smrt „preprosto“ je in ker je človek pač smrtno in končno bitje, marveč je možen šele, ko ima to „preprosto“ dejstvo, ko ima človekova končnost in ko ima smrt čisto določen pomen. Smrt ima v samomoru čisto določen pomen, zato je samomor „konstituiranje“ določenega razumevanja in pomena same smrti. Samomor je možen le, ko „onstran“ ni ničesar več. Hamlet npr. ne more napraviti samomora, ker se sprašuje: „Kakšne sanje bi prišle nam v spanju, / ko se otresemo teh zemskih spon?“

Ker je konec Pirjevčevega odstavka nekoliko dvoumen (podčrtala sem ga jaz) ter dopušča kar dve razlagi, bi kazalo zastaviti avtorju že na samem začetku razmišljanja sledeče vprašanje:

Po njegovi sodbi Hamlet ne more napraviti samomora, ker mu pač vera (notranje prepričanje ali cerkvena dogma) brani streči po svojem življenju, ali preprosto zato ne, ker se dejansko ne more uničiti ali končati nekdo, ki je, ali pa vsaj veruje, da je nesmrten, neuničljiv, neminljiv, večen, pa naj se še tako korenito in dokončno obesi na klin ali fenta s pištoľco?

Da bo moja misel bolj jasna in manj prozaična, se bom zatekla kar k indijskemu epu Mahabharata, h kvartinam boga Krišne, s katerimi vzpodbuja k boju hindujskega junaka Ardžuno, ki je tik pred bitko zdvomil v smisel in upravičenost vojskovanja proti sorodnikom ter se kot Hamlet – le v malce stopnjevani, pozunanjeni in epsko zasnovani inačici – trapi z dilemo: biti se ali ne biti se, moriti ali ne moriti.

Bog Krišna je odločno za akcijo in boj. Ker itak (komponenta nauka – vere), smrti ni:

- 17 Neuničljivo Tisto je,
po čemer biva tole vse.
Kar neminljivo je, ne da
nikoli se uničiti.
- 18 Neuničljivo, Večno in
Neskončno uteleša se
v telesih končnih. V boj zato,
potomcev Bharatovih sin.
- 19 Kdor misli, da To ubito bo
ali da Ta ubijalec je,
se moti: To ubijalec ni
in tudi ubiti se ne da.
- 20 To samo ne umre in ne rodi se,
iz Eivanja se v Nič ne bo sprevrglo.
To večno je, nespremenljivo, stalno,
ne ubiješ ga, kadar telo ubiješ.

(Bhagavadgita – Pesem Gospoda, str. 14
117. zvezek knjižnice Kondor
Mladinska knjiga 1970.)



Če se Pirjevec zavzema za tole drugo razlago in kakopak trdi, da se Hamlet ne more samomoriti, pa čeprav bi se telesno samo—umiril, ker pač veruje v neskočnost, ne pa v končnost življenja — potem nastane vprašanje, koliko „resničnega“ samomora je v svetu nasploh, v Sloveniji pa posebej. Koliko „dokončnega, nepresegljivega in nepreklicnega zanikanja življenja“, ker „onstran“ ni ničesar več. Ali ga je sploh kaj? Ga je toliko — procentualno — da bi nas moralo zaskrbeti ali na izrecen način vznemiriti?

Vprašanje „resničnega“ samomora na Slovenskem — spričo vprašljivosti drugih, akutnejših eksistenčnih vprašanj, da ne rečem, spričo vprašljivosti vsakega vprašanja posebej in vseh skupaj (mednje moramo seveda prišteti tudi „osrednje“ vprašanje „navideznega“ samomora, ki se „dogaja“ in „udejanja“ najbrž češče od „resničnega“) — postane takorekoč obrobno in malopomembno. Kratkotrajno ga ne kaže niti načeti in razglabljati o njem, kaj šele sestavljati statistike, navijati sirene in sejati preplah.

No, iz vrstic, ki v Pirjevčevem članku stoje za pasusom s Hamletom, se zdi, da pisec nuna v mislih te druge razlage, ki sprašuje po „resničnem“ samomoru, marveč je „preprosto“ mnenja, da se vernik ne more samomoriti, ker mu pač vera v „onstran“, to je vera v drugo ali večno življenje brani ta usodni poseg, ki se mu tudi pravi nasilstvo nad samim seboj. Naš avtor že vdrugič pribije:

„Če onstran ni popolnega nič, potem samomora ne more biti.“ „Zaradi tega,“ razpreda dalje svoje misli, „se utegne zazdeti, da je edina „obramba“ proti samomoru samo vera v onostranstvo.“

Bilo bi krasno, ko bi bilo tako. Vsaj verniki — in le-teh ni malo — bi bili imuni pred tem socialnim zlom (kot ga najčešče imenujejo, bog zna zakaj! Jaz bi mu kvečjemu rekla: socialna posledica ali posledica socialnega zla).



in biti

No, še prej kot nasilje *nad samim seboj*, ki so ga „merodajni faktorji“ vsaj na Zahodu, uvrstili med „smrtne grehe“ mnogo kasneje, če se ne motim po gorečem posredništvu svetega Avguština, vera brani verniku še bolj avtoritativno – beri in piši z zapovedjo oz. s prepovedjo, nasilje nad bližnjim (Ne ubijaj!), pa vseeno ubija tudi vernik. In krade. In laže. In priča po krivem. . . Bojim se: nič manj kot skeptiki in ateisti. Zato se mi zdi do kraja nerealna in nevdržna Pirjevčeva domneva, da se more samomoriti le človek, ki ne priznava ali pa zanika onostranstvo. Po mojem bi se lahko samomoril tudi Hamlet, veri v onstran navkljub, kot sta se Romeo in Julija. Se mar niso tudi Sokrat, Seneka in Petronij? Pa Kleist, Van Gogh in še kdo – seznam bi se mi napihnil v enciklopedijo, ko bi se spustila v naštevanje - o katerih pa ne bi mogli trditi, da so bili brez „vere“. Potemtakem vsa ta množica ljudi ni naredila samomora? Kaj pa je **tisto** bilo?

Samomor, po moji sodbi, je možen in je, ker pač je, ker se „dogaja“, ne glede na onstran ali na naše mišljenje o onstranu. Zanikanje ali priznavanje onstrana ni odločilno zanj. Odločilno je tostranstvo, v najožjem in najrelativnejšem pomenu besede: svet, v katerem živimo, se gibljemo in smo, sprotne situacije v katerih se nahajamo. Samomor je navadno prej beg od določenega, najčešče vsiljenega načina življenja oz. negacija in odklon tega načina, kot pa beg od življenja vobče in njegovo zanikanje. Največkrat ni torej namerno in zavestno iskanje smrti in samouničenja kot takih, zaradi njiju samih, kolikor iskanje izhoda, nečesa drugega in drugačnega od tega, kar je oz. kot je (ali pa se nam vsaj dozdeva, da je). Gre potemtakem za naglo, panično, preišljeno, neprejšljeno, nemočno, protestno, resignirano, požrtvovalno, kljubovalno, jezljivo, pametno, nespametno, maščevalno, čustveno, razumsko, politično, apolitično, uravnovešeno itd. itd. . . reakcijo, recimo kar enostavno reakcijo na

danost in danē trenutne možnosti, ko nas utesnjujejo ko prisilni jopič ter nam kratijo najbitnejše: prosto voljo in svobodno izbiro.

Velesovske nunice Uršika, Katrca, Barbka in Barbika verjetno ne bi segle po „srebrnem in špičastem nožu“, ko bi jih oče ne bi dal svojeglavo „v kloster lep“. Dovolj bi bilo, da bi jih „ta vel'ka nuna“ spustila ven, pa ne bi „nad Bogom segale in sojo dušo frdamale“. Ko bi jim bilo dano živeti po svoji izbiri, ne bi začutile najbrž nobene potrebe, da se znesejo nad „ročnim vencem, črnim brevirjem in krucifiksom“, ker jih ne bi z njimi noben živ krst posiljeval z zahtevo: Pozabi svoj'ga ljubega in ljubi samo Jezusa. (Glej slovenske Stare zalostne – Akademski založba 1939 – Ljubljana).

Tudi „goreča raketa z imenom Palach (Edvard Kočbek – Poročilo – Založba Obzorja Maribor 1969 – str. 31) najbrž ne bi „premerila zgodovine od tal do stropa“, ko ne bi vdrl v Prago ruski tanki z namenom, da zadušijo češko pomlad.

Za Dušana Pirjevca je smrt totalno, dokončno, nepresegljivo in nepreklicno zanikanje življenja. Drugače povedano: on ve, kaj je smrt, saj jo zapopade s precizno definicijo, pa čeprav je obenem mnenja, da resnica smrti ni človeku dostopna.

Kdor neizpodbitno ve, kaj je smrt, mora prav tako neizpodbitno vedeti, kaj je življenje. No, kaj je življenje?

Za Felixa Le Danteca življenje je... fenomen, ki traja. Kdaj se ta fenomen pravzaprav začne? In kdaj zares preneha? Kdo nam ve s Pirjevčevo natančnostjo to povedati, ne da bi le ugibal?

Pirjevec mi bo bržčas očital... poljudnost, laičnost, neznanstvenost, nefilozofski pristop k stvari, pogrošnost itn... a če se hočemo zares lotiti samomora kot osrednjega vprašanja, ker se na Slovenskem praktično dogaja in izvaja, ne pa kot filozofske iztočnice – kuriozuma za razmišljanje o biti, potem je bolje, da damo prednost medicini, sociologiji, psihologiji, ekonomiji, antropologiji itd., ko da po njem sprašujemo le z instrumentarijem, ki nam ga nudi filozofija (Vzhodna? Zahodna? Od antike in še prej do danes ali le najsodobnejše, primerno selekcionirane, to je izbrane struje?). Kajti za filozofijo vsaka misel, ne le misel o samomoru (naprimer: „Zakaj živim s 600 novih dinarjev mesečnih dohodkov?“ – „Zakaj rabim MIXAL? Ker perilo „melizira“ ali...?“ – „Zakaj kadim, ko pa vem, da kajenje povzroča raka?“ itn...) – lahko pripelje do istih rezultatov ter sproži vprašanje: KAKO JE NA SLOVENSKEM MOŽNA MISEL O BITI?

mimikrija

Mimikrijo poznamo iz biologije. Označuje pojav, da se žival (redkeje rastlina) odene v obleko druge živali in tako zavede naravnega sovražnika v zmoto.

Naprimera: muha iz družine Bombyliidae je na pogled popolnoma podobna čebeli, nima pa žela ali drugega obrambnega orožja. Tako jo ščiti lahka zamenjava s čebelo, katere želo dobro poznajo vsi naravni sovražniki muhe.

Iz tega lahko zaključimo, da je mimikrija obramba fizično slabotne vrste, ki bodisi nima lastnega obrambnega orožja, ali dovolj hitrih nog, ali kril, ali sploh dovolj moči. Navsezadnje ji ostane še, da se preobleče v obleko močnejše vrste.

Dne 29. maja tega leta je novogoriška miadina praznovala 100. obletnico Pariške komune. Proslava je bila očitno povezana z zasedbo nekaterih fakultet v Ljubljani in sploh izgleda, da se je del študentskega protestništva prenesel v Novo Gorico.

Organizirajo demonstracije, take prave demonstracije po ulicah. Ulice zasedejo po vsej širini in korakajo. V prvi vrsti stopajo bradati študenti z zastavami, za njimi dijaki in delavska mladina s transparenti in parolami:



Smo za komunizem, ne „komunizem“!

Kako je s stabilizacijo, tov. Ribičič?

Kam gredo cene?

Potem nekaj latinščine, nekaj o nesorazmerju plač, samoupravljanju, novi levici itd.

Stopajo po cesti, po Erjavčevi, po Magistrali, gredo pred občino, povzpnejo se na, s kipi ozaljšan, balkon in govorijo.

Govorijo veliko. O Pariški komuni, o permanentni revoluciji, omenjajo Marcuseja in Marxa in novo levico.

„Veste tovariši, in prav je, da ste s tem seznanjeni, ker vas tisk ne informira, da smo v Ljubljani zasedli Filozofsko fakulteto, da je milica prišla v prostore Univerze in odpeljala dva naša tovariša in je zasedba fakultete le odgovor na to. Podprite nas v zahtevi, da ta dva naša tovariša spustijo na svobodo.“

Ko govorance končajo, se sliši glas:

„Prosim tovariše, ki nosijo transparente, da le-te prinesejo v avlo občinske zgradbe.“

„Ali mar milica zbira transparente?“

Že spet bodo zapisali te uboge mladince, ki se iz čistega idealizma borijo za boljšo družbo. Mladince, ki se še edini v naši družbi borijo za socialno enakost in pravičnost, te edine, nepodkupljive in radikalne borce za čist socializem. Ne, saj ni mogoče.

Res ni mogoče.

Mogoče ni zato, ker zadeva ni tako čista in tudi borbena ni. Kajti milica ne razganja demonstrantov in jih ne zapisuje, nihče demonstrantom ne očita, da so šli na ulice, da uporabljajo metode pritiska, nihče jih ne obsoja, ker se ne poslužujejo demokratične in samoupravljaljske poti. Transparente očitno zbira organizator.



Zadržanje milice je čudovito. Miličniki promet preusmerjajo, da ne bi motil demonstrantov.

Demonstranti pa smelo stopajo naprej.

Za bradatimi študenti je gasilska godba na pihala v lepih uniformah in sploh ozaljšana kot pri najvažnejših civilnih pogrebih. Nekdo bo godbo plačal, zakaj v njenih vrstah niso le mladinci.

Za godbo so dijaki. Dijaki so povsem nezainteresirani, to se jim vidi. Veseli so, ker jim je uradno odpadel pouk. Večina se jih je takoj razbežala domov. Sobota je.

Potem je delavska mladina. Kdo bi vedel, koliko je res delavcev, tistih fizičnih. Nosijo brezkrvne transparente, ki so prej reklama za njihova podjetja kot kaj drugega – naprimer protest proti zatiralcem samoupravljanja v vrhovih podjetij.

Tako stopajo in nekaterim je nerodno, ker ljudje s pločnikov bulijo vanje. Počutijo se nelagodno.

Sicer tu tudi niso zastopani mladi predstavniki vseh kolektivov. Tudi mladih predstavnikov, pripadnikov UJV, ni. Ti bi vsekakor lahko protestirali proti lastnim kolegom v Ljubljani, saj govorniki so, in to ostro. Zato so pa tu študentje, ki se vozijo v lastnih avtomobilih. Morda ti vendarle zardijo ob klicih po pravični delitvi, kdo ve.

Demonstranti korakajo in vrata občine se jim odprejo. Tu jih čaka ozvočenje (gotovo bo to tudi potrebno plačati) in veliko novinarjev, celo s filmskimi kamerami, in sploh poslušalcev.

Poslušalcev je veliko. Kajne, saj so že nekaj dni poslušali glas o teh demonstracijah. Radovedni so in potem zbegani.

Za Marcusejem pa podpiramo tudi ustavne spremembe.

Razen mladine ne ploska nihče.

Toda stvari postanejo jasne.

Mimikrije ni.

Pa je hotela biti.

Sicer ni prvič, da ti organizatorji dokazujejo svojo nespretnost novogoriški javnosti.

Se kratko vprašanje, naslovljeno na novogoriške študente: Kaj bodo na te vaše demonstracije rekli kolegi na zasedenih fakultetah?

